

Sas 25, 1964

čouského tisku: častější oznáčení autora nebo pramené zprávy, více vsuvek blíže určujících situací, častější zkracování slov a větší vliv mluvného jazyka.

I. Kalendová z FF KU v Praze promluvila o gramatické korekci. Podstatou jejího referátu byla částečná aplikace jistého formálního aparátu algebraické lingvistiky na češtinu (jde o tzv. kompozici gramatiky, do sud ne zcela propracovaný analytický model navržený I. Nebeským). Členem bylo zjištění mry adekvátnosti tohoto modelu pro češtinu a jeho využití k vyhledání a uspořádání homonymie v jazyce. I. Müller z FF KU v Praze přednesl referát o analýtických modelech jazyka. Nejprve pojednal o některých typech gramatik, pak shrnul základní pojmy aparát vypracovaný Kulaginovou a Revzinem a na čestně ukázal některá omezení Revzinova modelu, vyplývající z příliš silných premis jeho zadání. Juan Müller

COMPUTATIONAL LINGUISTICS

První číslo dalšího nového časopisu matematické lingvistiky) — *Computational Linguistics* — vyšlo v létě 1963 v Budapešti (editorem je Computing Centre of the Hungarian Academy of Sciences). Na 268 stránkách přináší články pracovníků maďarské skupiny strojevého překladu (G. Hell, *Operadernie nominalnych grup v MP s ruského na vengerský*; G. Sipőczy, *Algorithms for Analysis of Homonym Nominal Forms*; F. Kieter, *Algorithms für die Analyse von*

Endungen, aj.). Nepříliš početná skupina matematická a lingvistů, vedená F. Kieterem, která provedla v r. 1961 první pokusný překlad z ruštiny do maďarštiny, je velmi aktivní (o tom svědčí i samostatná knižní publikace z r. 1963 věnovaná problematice algoritmu ruskomaďarského strojevého překladu) a dosáhla i některých originálních a pro nás zajímavých výsledků (např. D. Varga, *Morphological Analysis by Help of the Method of Successive Definition*, *Comp. Ling.* 1, 223 až 255). Nový maďarský časopis bude vydáván v cizích jazycích jednou až dvakrát ročně a má obsahovat nejen články o strojevému překladu, ale i příspěvky z oblasti teoretické a aplikované matematické lingvistiky. jip-

DRUHÝ SVAZEK SOVĚTSKÉ FILOSOFICKÉ ENCYKLOPEDIIE

Svazek *Filosofická encyklopedija 2 (dizjunkcija-komiteškoje)* obsahuje řadu hesel týkajících se přímo i nepřímo lingvistiky, jako *zakon, zakonitost, znak, znakovanie, istorija, isčisljenje (kalkul), kategorija, kibernetika, klassifikacija*; je zde také stručné heslo o Komenském. — V čas. *Pokroky matematiky, fyziky a astronomie* 8, 1963, 197—210 vyšel český překlad hesla *algoritm* z 1. svazku. K podobnému postupu by se nyní nabízelo heslo *isčisljenje*; je to pojem stejně obecnosti a stejně důležitosti, i pro moderní lingvistiku. (Srov. N. D. Andrejev, V. V. Ivanov, I. A. Mel'čuk, *Nekotoryje zamčanija i predloženia otnositelno raboty po mašinomu perevodu v SSSR*, Mašinyj perevod i prikladnaja lingvistika 4, 1960, 19.) pn

Řídí akademik Bohuslav Havránek s redakční radou. — Vydává Čs. akademie věd pěti Ústavu pro jazyk český ČSAV v Nakladatelství ČSAV (Praha 1 - Nové Město, Vodňákova 40, dod. pá 1) — Redakce: Letenská 4, Praha 1 - Malá Strana, dod. pá 011, tel. 633-51 až 53. — *Rosšingje* Postovní noviny služba, objednávký a předplatné přijímá Postovní noviny úřad — ústřední administrace PNS, Jindřichská 14, Praha 1. Ize také objednat u každého poštovního úřadu nebo doručovatele. Objednávký do zahraničí vyřizuje Postovní noviny úřad — vývoz tisku, Jindřichská 14, Praha 1. — Tiskne Knihstisk n. p., závod 3, Jungmannova 15, Praha 1 - Nové Město, dod. pá 1. — Vychází čtyřikrát do roka; předplatné na celý ročník Kčs 26, —; US \$ 4, —; £ Stg 1,8,8. — Toto číslo vyšlo v únoru 1964.

Cena Kčs 6,50
© Nakladatelství Československé akademie věd 1964
A-20*41040

O SYNTAKTICKÉ FUNKCI KORELATIVNÍHO SPOJENÍ ŘÍDÍCI A ZÁVISLÉ VĚTY

JOSEF HRBÁČEK

V češtině existují dva způsoby spojování řídicích a závislých vět v podřadném souvětí a v důsledku toho se vytvořily též dvoji spojovací prostředky: 1. Závislá věta se připojuje k řídicí větě pomocí spojovacích výrazů, jež jsou součástí závislé věty (podřadící spojky, relativy, tázací částice). 2. Závislá věta se připojuje k řídicí větě pomocí spojení odkazovacího slova, současně věty řídicí, a spojovacího výrazu, současně věty závislé. Spojení odkazovacího a spojovacího výrazu se nazývá obvykle korelativní (korelační) spojení nebo korelace.¹⁾ V hodnocení druhého způsobu spojení, korelativního, projevila se dvě rozdílná hlediska. Jedno, vyslovené u nás: *L. Durovičem*,²⁾ oba uvedené způsoby větného spojení zásadně od sebe odděluje; chápe korelativní spojení za zcela jiný syntaktický způsob spojení, než je spojení bez odkazovacího slova. Druhé hledisko, zastávané S. Žažou,³⁾ vidí v korelativním spojení pouze prostředek kontextového členění a syntaktickou funkci korelace nedoceňuje.

Durovič rozlišuje dva typy vedlejších obsahových vět: „obsahové vedlájšie věty, ktoré sú závislé od plynovyznamových časti reči, t. j. od substantív, adjektív, predikatív a slovies“ a „typ závislý od korelatíva“ (s. 163). Všechny věty s odkazovacím výrazem v řídicí větě a spojkami *že, aby* pokládá za obsahové a zahrnuje do nich i věty příslušné s odkazovacím výrazem.⁴⁾ Hranice mezi obsahovými vedlájšimi větami a zodpovedajúcimi prísluškovými (napr. účelovými, přičinnými ap.) závisí potom od toho, či sa vedlájšia věta vzťahuje na korelatívum (ktoré, ako uvidíme, môže byť iba potenciálnym) alebo na celú hlavnú vetu.⁵⁾ Zcela jinak chápe spojení spojek s odkazovacím výrazem St. Žaža. Podle jeho pojetí jsou korelativní výrazy typu *proto, že; tak; že* pouze jinou, rozčleněnou podobou složených spojek *protože, takže* a syntaktické vlastnosti souvětí se nemění. Podoba spojky souvisí s postavením vedlejší věty a s kontextovým členěním. Při středovém postavení (pořadí: řídicí věta — odkazovací výraz — závislá věta) může mít spojka obě podoby. Při podobě rozčleněné (*Dnes nepřišel proto, že je nemocen*) je jádrem výpovědi odkazovací výraz a s ním i závislá věta (*proto, že je nemocen*), podobně jako v jednoduché větě *Dnes nepřišel pro nemoc* je jádrem výpovědi výraz *pro nemoc*. Při podobě nerozčleněné (*Dnes nepřišel, protože je nemocen*) je jádrem výpovědi sloveso v řídicí větě (*nepřišel*) podobně jako v jednoduché větě *Dnes pro nemoc nepřišel* (s. 123—4).

Někdy se rozumí korelační spojení pouze spojení odkazovacího výrazu a spojovacího výrazu vzájemného; v tomto příspěvku je korelace chápána širše.
²⁾ *Obsahové vedlájšie věty*, jazykovedné štúdie IV, Bratislava 1959, 155—167.
³⁾ *Složené spojky ve spisovné češtině*, Studie ze slovenské jazykovědy (Trávníčkův sborník), Praha 1958, 119—132.
⁴⁾ Srov. též Fr. Trávníček, *Historická mluvnice česká 3, Skladba*, 1956, 95: „Přičinná věta se *že* je tedy v podstatě věta obsahová; vyjadřuje obsah příslušové *proto* právě tak, jako vyjadřuje věta se *že* obsah zájmena *to* v souvětích typu, vizí to, *žeť* jest zima.“

